

си все менше покликані до гуманізації суспільства в новій постіндустріальній реальності.

Список використаних джерел

1. Информационное общество. – Сб.-М. : ООО “Издательство АСТ”, 2004. – 507 с.
2. Кун Т. Замечания на статью И. Лакатоса / Томас Кун // Структура и развитие науки. Сборник переводов. – М. : Прогресс, 1978. – С. 270-283.
3. Лингвистика и аксиология: этносемиотрия ценностных смыслов: коллективная монография. – М. : ТЕЗАУРУС, 2011. – 352 с.
4. Марчук М.Г. Ціннісні потенції знання / М.Г.Марчук. – Чернівці : Рута, 2001. – 319 с.
5. Микешина Л.А. Эпистемология ценностей / Л.А.Микешина. – М. : Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2007. – 439 с.
6. Миронов В.В. Современные философские проблемы естественных, технических и социально-гуманитарных наук: учебник для аспирантов и соискателей ученой степени кандидата наук / В.В.Миронов ; [под общ. ред. д-ра филос. наук, проф. В.В.Миронова]. – М. : Гардарики, 2006. – 639 с.
7. Огурцов А.П. Философия наук: двадцатый век: Концепции и проблемы: в 3 частях. Часть вторая: Философия науки: Наука в социокультурной системе / А.П. Огурцов. – СПб.: Изд.дом “Мирь”, 2011. – 495 с.
8. Савостьянова М.В. Исследовательские приоритеты и ценностные мотивы научного творчества в парадигмальной науке / М.В.Савостьянова // Вісник СевДТУ. Вип. 94: Філософія: зб. наук. пр. – Севастополь : Вид-во СевНТУ, 2009. – с.56-61
9. Степин В.С. Теоретическое знание: структура, историческая эволюция / В.С. Степин. – М. : Прогресс-Традиция, 2000. – 744 с.

References

1. Ynformacyonnoe obshhestvo: Sb.- M. :OOO “Yzdatelstvo AST”, –2004.–507s.
2. Kun T. Zamechanyja na statiju Y. Lakatosa / Tomas Kun // Struktura y razvytye nauky. Sbornyk perevodov. – M. : Proghress, 1978. – S. 270-283.
3. Lynghvystyka y aksyologhyja: etnosemyometryja cennostnykh smyslov: kollektivnaja monoghrafyja. – M. : TEZAURUS, 2011.– 352 s.
4. Marchuk M.Gh. Cinnisni potenciji znannja / M.Gh.Marchuk. – Chernivci : Ruta, 2001. – 319s.
5. Mykeshyna L.A. Эпистемология ценностей / Л.А.Микешина. – М. : Rossyjskaja polytycheskaja encyklopedyja (ROSSPЭN), 2007. – 439 s.
6. Myronov V.V. Sovremennye fylosofskye problemy estestvennykh, tekhnicheskyykh y sotsyaljno-ghumanytarynykh nauk: uchebnyk dlja aspyrantov y soyskatelej uchenoj stepeny kandydata nauk / V.V.Myronov ; [pod obshh. red. d-ra fylos. nauk, prof. V.V.Myronova]. – M. : Ghardaryky, 2006. – 639 s.
7. Oghurcov A.P. Fylosofyja nauk: dvadcatyj vek: Konceptyuy y problemy: v 3 chastjakh. Chastj vtoraja: Fylosofyja nauky: Nauka v socyokulturnoj systeme / A.P. Oghurcov. – SPb.: Yzd.dom “Mirj”, 2011. – 495s.
8. Savosttjanova M.V. Yssledovateljskые pryorytety y cennostnye motyvny nauchnogho tvorchestva v paradyghmalnoj nauke / M.V. Savosttjanova // Visnyk SevDTU. Vyp. 94: Filosofija: zб. nauk. pr. – Sevastopolj : Vyd-vo SevNTU, 2009. – s.56-61
9. Stepin V.S. Teoreticheskoe znanye: struktura, ystorycheskaja evolyucyja / V.S. Stepin. – M. : Proghress-Tradycyja, 2000.–744s.

Tkachova Yu., postgraduate student of the Department of Philosophy, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine, Chernivtsi), tkachova23@gmail.com

Value and Communicative Properties of Science in Terms of Information Society

The article highlights the main characteristics of modern science caused by its value and communicative dimensions under conditions of information society. The author analyzes the impact of social and cultural preconditions in formation of the value orientation of the subject of scientific activity. The purpose of the article is to delineate the values of science in terms of information society through the specification of essence of the concept of the information society, the study of its basic communication characteristics and selection of general value orientations in society of the 21st century as social and cultural background of the transformation of scientific knowledge.

The urgency of the problem of humanization of science, awareness of the role and status of science, understanding of values in terms of cognitive and communicative activities are considered. As a result of this exploration the author concluded that the system of scientific communication reflects not only the internal changes in the scientific cognition process, but also those phenomena that capture the transformation of value orientations of the scientific community, changing of paradigms and research programs.

Keywords: information society, value, communication, scientific community.

Tkachova Yu., aspirant кафедры философии, Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича (Украина, Черновцы), tkachova23@gmail.com

Освещаются главные характеристики науки современного информационного общества, обусловленные ее ценностными и коммуникативными измерениями. Осуществлен основательный анализ влияния социокультурных предпосылок на становление ценностной ориентации научной деятельности. Целью статьи является определение ценностных измерений науки в условиях информационного общества через конкретизацию сущности понятия информационного общества, исследования его главных коммуникативных характеристик и выделение общих ценностных ориентаций в XXI в. как социокультурных оснований трансформации научного познания.

Доказана актуальность проблемы гуманизации науки, осознания системы ценностей в условиях познавательной и коммуникативной деятельности. В результате данного исследования автор пришел к выводу, что система научных коммуникаций отражает не только внутринаучные изменения, но коммуникация также становится феноменом, который фиксирует трансформации ценностных ориентаций научных сообществ, смену парадигм, исследовательских программ.

Ключевые слова: информационное общество, ценность, коммуникация, научное сообщество.

* * *

УДК 159.923.2–027.543:37.011.32

Третяк В. В.

аспірантка кафедри соціології, філософії і права, Одеська національна академія харчових технологій (Україна, Одеса), victoryastar@ukr.net

НАЦІОНАЛЬНА САМОСВІДОМІСТЬ – ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Здійснено соціально-філософське дослідження проблем та перспектив піднесення національної свідомості студентів, як майбутньої еліти суспільства, беззаперечно відданої інтересам України, гуманістичним ідеалам зростання добробуту і культури свого народу. Метою статті обрано соціально-філософське осмислення соціальної ролі національної самосвідомості студентів у забезпеченні стабільного розвитку українського суспільства. Для її досягнення суттєве значення мають дослідження провідних українських філософів Головатого М., Жулинського М., Козловця М. та інших, які присвятили свої роботи розумінню української національної ідеї, національної ідентичності та етнічної самоідентифікації студентської молоді. Запорукою формування національної самосвідомості особистості є посвядження людини до активної життєдіяльності свого безпосереднього оточення, яка спрямована на добробут і духовне піднесення України.

Ключові слова: національна самосвідомість студентів, національна ідея, вищий навчальний заклад, самоідентифікація.

Актуальність проблеми формування національної самосвідомості студентів як майбутньої еліти суспільства, спеціалістів культури, освіти і народного господарства зумовлена необхідністю вирішення складних питань державотворення, розвитку економіки, духовного світу соціуму, інтеграції України в європейський простір. Особливе значення має виховання у молоді почуття національної гідності у поєднанні з розумінням важливості міжетнічної та міжнародної співпраці.

З огляду на це, в Україні тай в усьому світі зростає інтерес до вивчення і філософського осмислення широкого кола питань, пов'язаних з підвищенням рівня національної культури молоді. Серед дослідників, що присвячують цьому свої роботи, слід, перш за все, відзначити М.Головатого, О.Понаріна, І.Сінагатуліна, В.Шевченко, Ю.Бойка, О.Бочковського, А.Княжинського, Б.Кравченка, І.Красіну,

М.Ломацького, В.Мандрагеля, В.Пустотіна, Д.Тхоржевського. Незважаючи на досить широке коло досліджень, присвячених національній самосвідомості студентів та її ролі у становленні громадянського суспільства, аналіз вітчизняної літератури з даної проблеми дає підстави стверджувати, що за останні понад 20 років процес формування національної самосвідомості студентів ще не став об'єктом спеціального й всебічного висвітлення. В той же час практичний досвід вищих навчальних закладів засвідчує суперечність між соціально-політичною потребою у розвитку національної самосвідомості студентів та недостатнім рівнем освітньої й виховної діяльності, спрямованої на підвищення національної культури майбутніх фахівців країни.

Враховуючи це, метою даної статті обрано соціально-філософське осмислення соціальної ролі зростання національної самосвідомості особистості у забезпеченні стабільного розвитку українського суспільства у період навчання у вищому закладі.

Формування національної самосвідомості є важливою передумовою державотворення. Як підкреслюється в Концепції національного виховання студентської молоді, що була затверджена Колегією Міністерства науки і освіти України 25 червня 2009 р. “розбудова Української держави, відродження української нації потребують формування та впровадження відповідної Концепції національного виховання студентської молоді, яка має стати складовою частиною системи національного виховання громадянина України” [8].

Національна самосвідомість – запорука самовизначення особистості як представника певної нації у процесі інтерналізації системи громадянських ідеалів, соціальних та культурних цінностей свого народу, традицій і звичаїв, що визначають його духовний світ і життєдайні орієнтири для молоді. Національна свідомість студентів припускає постійну органічну комбінацію універсального й специфічного, пов'язаного із специфікою їх соціального буття. Здобуття вищої освіти має вирішальне значення і сприятливі можливості для підвищення національної культури усього народу. По-перше, у наш час більшість випускників середньої школи стають студентами.

По-друге, студентський вік є новим і відмінним етапом життя, який має власне, виняткове значення для гармонійного становлення особистості. На цей період припадає процес активного формування соціальної зрілості індивіда та властива студентам позиція відкидання норм і правил суспільної поведінки, виражена егоцентрична спрямованість та пасивно-споживацька поведінка [3, с. 4].

По-третє, навчання у ВНЗ надає молоді можливості засвоєння національних цінностей не лише на побутовому, а й теоретичному рівні, поєднуючи когнітивні, комунікативно-дискурсивні, емоційно-естетичні компоненти соціокультурної трансляції духовних надбань народу. Засвоюючи національні й світові цінності культури, студенти стають провідниками національної свідомості серед широких верств населення за місцями своєї професійної та громадсько-політичної діяльності.

Національна свідомість визначає сприйняття соціальної реальності і ставлення до неї з позицій докорінних, перевірених часом інтересів народу, сприяє

усвідомленню особистої національної та етнічної приналежності, шанобливому, патріотичному ставленню до історичних і культурних традицій своєї спільноти, до національно-державної незалежності. Національна свідомість має суттєве значення для згуртування сумісних зусиль суспільства у вирішенні актуальних проблем сучасності. “Одним з системоутворюючих елементів національної самосвідомості є сукупність уявлень про сенс національного буття. На жаль, ця картина складена зі шматків, які не надто гармонійно узгоджуються між собою і різного рівня соціальних (політичних) систем, що не лише не доповнюють одна одну, не посилюють, не гармонізують державу, а й навпаки – функціонують ніби для знесилення, спотворення і дискредитації державного і власного функціонального призначення” [5, с. 64–65]. Ці суперечності є наслідком відсутності належного історичного досвіду самостійної державності України, офіційного протиставлення ідеології “пролетарського інтернаціоналізму” українській національній свідомості, її штучне ототожнення з “буржуазним націоналізмом”. Національна свідомість означає розуміння відчуття спільності національного походження, спільну належність до рідного краю та неослабний інтерес у ставленні до історичного минулого й сучасності, до рідної мови й культури. Безумовно, національна свідомість – це сукупність рис індивіда, групи або спільноти, які виникли в процесі спілкування з представниками інших національних спільнот [12]. Національна самосвідомість є самоусвідомленням особистості своєї причетності “до нації, готовністю сумлінно й творчо працювати на благо Вітчизни, зміцнювати єдність свого народу, Українську державу, спонукає до національної самореалізації” [17, с. 7].

Необхідними умовами формування національної самосвідомості студентів виступають: розвиток зацікавленості їх у вивченні й практичному використанні української мови, у поглибленні своїх знань про українську історію та культуру, практична участь у науково-дослідній й громадській діяльності, спрямованій на виявлення і примноження досягнень українського народу, що складає духовне підґрунтя для зростання національної гідності та для рівносуб'єктного спілкування і співробітництва з представниками інших етносів у країні та за її межами.

Відповідно ступінь розвитку національної самосвідомості визначається за трьома критеріями когнітивним, емоційно-ціннісним, діяльнісно-практичним. За когнітивним критерієм визначається рівень знань та поінформованості студентів щодо основних національних ознак (мова, історія, культура, ментальність, національний характер). Ці знання виявляють міру усвідомлення студентами національних цінностей і традицій.

Емоційно-ціннісний критерій відображає ставлення студентів до культурних цінностей свого народу та інших, духовні потреби молоді сприяти зростанню національної гідності, бажання самоідентифікуватися зі своєю нацією, пишатися її історичним минулим і сучасними досягненнями науки, культури та виробництва, її видатними людьми.

Але ні ознайомлення із історією й здобутками свого народу в минулому, ні долучення до національного

мистецтва на емоційному рівні не можуть змотивувати внутрішнє відчуття самоідентифікації особистості зі своїм народом без активної повсякденної участі у громадсько-політичній діяльності.

Система освіти має необхідні об'єктивні умови до такого органічного поєднання теорії з суспільною практикою, вирішення загальних питань виховання національних кадрів фахівців, здібних поєднувати інтереси своєї країни з успішною інтеграцією у європейський і світовий соціокультурний та економічний простір. "За допомогою освіти кожна людина долучається до здобутків людства, що мають глобальне (інтернаціональне) значення, досягає все краще зі скарбниці власного народу, зберігає власну національну ідентичність, що є запорукою духовного, економічного та фізичного виживання в умовах стрімких, часто суперечливих, а то й негативних планетарних процесів" [7, с. 9].

Та безглуздо говорити про виховання національних кадрів, про їх національну самоідентифікацію без належної уваги до надання оптимальних соціально-економічних умов самореалізації особистості у себе на Батьківщині, хоча б для найбільш талановитих і освічених фахівців, щоб зменшити їх відтік за кордон. А вже втрати щороку від еміграції фахівців складають 40–90 мільйонів гривень – витрачених з бюджетних коштів на їх освіту [2, с. 8]. Тільки за даними Національного фонду науки США, до Штатів з України переїхали 45 тис. учених і технічних фахівців [13, с. 7]. До цього вартість соціокультурного капіталу молодих фахівців треба додати ще ніким не підраховану. Але ж зрозуміло, як це негативно впливає на розвиток науки і техніки нашої країни. Та й цього достатньо, щоб уявити собі соціальне значення національної ідентифікації майбутніх фахівців, їх духовного зв'язку з рідною країною, щоб за всяких умов зберегти у собі бажання віддати свої знання і здібності Батьківщині. Такі душевні устремління звичайно лише підсиляться, якщо вони будуть підкріплені ще й заслуженим матеріальним добробутом і моральним визнанням з боку держави і суспільства.

Сучасний рівень національної самоідентифікації студентів характеризується різними показниками у Центрі, на Заході і на Сході. Більшість студентів у м. Києві, за даними соціологічного дослідження В.В. Левицького, ідентифікують себе як українці, рідною мовою вважають українську, виступають за збереження і запровадження в суспільне життя елементів традиційної української культури, висловлюють бажання розширити свій світогляд новими знаннями про звичаї і традиції українського народу. Середніх домінують представники православ'я. Попри все, приналежність до своєї національності є важливою цінністю для більшості молодих людей й, зокрема, студентів [9, с. 16].

За даними соціологічного дослідження духовного світу сумських студентів, кожний третій з опитаних вважає себе націоналістом – етноцентристом. А для більшості опитаних нація, до якої вони належать, є рівноправною серед інших, не гіршою й не кращою за інші. Приблизно кожний десятий соромиться своєї національної приналежності. Четверть опитаних вважає себе космополітами. Ці дані показують, що серед студентів домінує рівноважене ставлення до власної

національності. Водночас, загальнонаціональне опитування молоді показує, що в 2004–2005 рр. відбулося різке збільшення числа тих, хто самоідентифікували себе як українці. Зокрема, у 2004 р. кількість молодих людей, що вважають себе представниками української національності збільшилась в порівнянні з 1997 р. на 11%. В 2005 р. ще більше респондентів віком 18–28 років вважали себе українцями (всього – 82%). Кількість тих, хто вважає рідною українську мову збільшилась майже на 20% [16, с. 58].

Соціологічні дослідження фіксують суттєві регіональні розбіжності у самоідентифікації студентів в межах України. Так, наприклад, у 2004 р. серед опитаних О.Бичком студентів, на Заході 98,3% етнічних українців відчувають себе більшою мірою українцями. З чотирьох опитаних росіян один відчуває себе більшою мірою українцем, решта – росіянами. На Півдні та Сході ситуація суттєво відрізняється. Лише 52,6% етнічних українців відчувають тут себе більшою мірою українцями, а 35,6% українців відчувають себе більшою мірою росіянами. Що стосується етнічних росіян, то 77,2% відчувають себе більшою мірою росіянами, 15,2% – більшою мірою відчувають себе українцями. З цього зроблено висновок, що для половини українців Півдня та Сходу України власна етнічна ідентичність залишається проблемною. Студенти ж Західного регіону демонструють майже стовідсоткову однаковість в етнічній самоідентичності [1, с. 72–81].

Наведена інформація спростовує поширене твердження згідно якого в Україні "усе ще урбанізація абсолютно тотожна етнічній маргіналізації та зросійщуванню" [11, с. 3–6].

За даними моніторингових досліджень Інституту Соціології УАН протягом 10 останніх років приблизно половина населення віддає перевагу або українській, або російській мові у повсякденному спілкуванні. Також приблизно рівні групи, складаючи більшість (до 75%), вважають, що вільно можуть говорити, читати та писати цією мовою. І це, на, наш погляд, позитивний чинник для становлення єдиної національної свідомості на базі вільного обміну соціокультурними цінностями завдяки відсутності мовних комунікативних перепон до взаємного порозуміння. Потрібно лише посилювати взаємний інтерес до культури українського і російського народу, до гуманістичних народних традицій, літератури і мистецтва регіонів. Треба мати на увазі інтерес населення до гуманітарної освіти на наш час досить низький – більш ніж у 2 рази нижчий, аніж до інженерно-технічної [15, с. 525].

Мовна ситуація в Україні характеризується двомовно. Причому, три п'ятих населення в соціологічних опитуваннях декларують українську мову як рідну, а понад третина називає російську. Але у реальному житті близько половини населення країни, в тому числі третина із тих, що називають рідною українську мову, стикаються з труднощами при користуванні необхідною державною законодавчою, фінансовою, фармакологічною документацією. За даними дослідників Інституту соціології УАН, половина населення в Україні вважає за необхідне надати російській мові статусу офіційної [15, с. 529].

Понад двох третин опитаних в 2005 році вважали, що, крім української, необхідно вивчати у

загальноосвітніх закладах і російську, і англійську мови. Згідно результатів щорічних опитувань в Україні домінувала безконфліктна ситуація. Серед опитуваних лише 6–7% вказували, що протягом року стикалися з випадками дискримінації [15, с. 512]. З огляду на це, стає зрозумілою мала актуальність, за висновком О.Бичка, національної самоідентифікації для більшості студентів, як і для населення України в цілому [1, с. 72–81]. Тобто у повсякденному спілкуванні більшість людей не звертають уваги на етнічну належність один одного.

За даними моніторингового опитування 2013 р., національна само ідентифікація, як відчуття спільноти (Це – Ми) поступається родинним і дружнім (“ми – родичі й друзі”), громадянським, віковим (“ми – одне покоління”), земляцьким (“ми – мешканці одного поселення”) [14, с. 512].

Таку соціокультурну спорідненість відчують між собою і росіяни, білоруси та українці, що постійно фіксують дані щорічного моніторингового опитування в Україні. На запитання: “Які народи, окрім свого, є найбільш близькими Вам за традиціями, звичками, культурою? 77% опитуваних назвали росіян, 56% білорусів і 30% українців” [14, с. 536]. Постає питання, кому ж вигідно нав’язувати українцям спотворену яву про росіян як головних ворогів нашої країни всупереч домінуючій громадській думці? А мабуть тим силам на Заході, які не хочуть бачити в майбутньому єдину Україну. Адже росіяни складають 17,28% відсотків населення країни [10].

Результати аналізу сформованості національної самосвідомості студентів свідчать, що вони недостатньо усвідомлюють: специфіку національної культури, самобутність і неповторність національних традицій, українські звичаї; психологічні особливості етносу; важливість ідентифікації себе зі своєю національною спільнотою. Молодь не готова до налагодження толерантних міжетнічних та міжнаціональних стосунків. Так, серед студентської молоді низький рівень сформованості національної свідомості мають, за даними В.В. Борисова – 59,0%, середній – 28,0%, високий рівень – 13,0% [4, с. 2].

Сама по собі національна самоідентифікація являє собою складний багаторівневий феномен. Із того, що родинні, дружні, вікові, земляцькі (значною мірою міжособистісні) зв’язки є більш близькими безпосередніми осередками комунікації і, відповідно, самоідентифікації, то можна припустити, що етнічні відносини, ознакою яких є спільне походження, складають базисний рівень загально національної самоідентифікації. Її другий рівень складають близькі за традиціями, звичками, культурою, мовами народи, наприклад, слов’яни, латинська мовна група народів (західноєвропейська) тощо. Це досить стійкі ідентифікації, об’єднані, перш за все, спільною культурою і мовою народи.

На розвиток національної свідомості може справляти визначний вплив підвищення мовної компетенції студентів у повсякденному спілкуванні, професійній та науковій галузях комунікації, зацікавленість у вивченні видатних творів української та російської літератури, мистецтва, що є невичерпним джерелом залучення до національно-культурних ідеалів, цінностей і традицій.

А це у свою чергу повинно сприяти вихованню громадянської гідності та патріотизму, що є необхідною передумовою активної і свідомої діяльності у побудові соціальної, правової держави. Зважаючи на велике соціальне значення розвитку національної свідомості, видатний український вчений і політичний діяч М.Жулинський наголошував на тому, що, “коли кожний український інтелігент не прагнутиме, мовлячи словами І.Франка, виростати духом” і не формуватиме рідною мовою, запліднений ідеєю повсякчасного руху та зростання духовний клімату суспільстві, наша нація не матиме динамічного розвитку. Національна ідея може і мусить бути стимулятором і консолідатором творчих, державобудівничих сил індивіда й нації” [6, с. 9–11].

Національна самосвідомість є важливим чинником підвищення самооцінки особистості, впевненості у своїх здібностях, що виникає внаслідок укорінення в історичній пам’яті народу позитивних образів національних героїв, видатних діячів науки й культури, взірців служіння гуманістичним ідеалам рідного краю. Цьому сприяє повсякденна причетність людини до активної життєдіяльності свого безпосереднього оточення, спрямовану на добробут і духовне піднесення України.

Список використаних джерел

1. Бичко О. Регіональні особливості параметрів етнічної ідентичності студентської молоді / О.Бичко // Соціальна психологія. – 2004. – №3 (5). – С. 72–81.
2. Бойко О.Д. Відплив мізків. Для країни – проблема, для вченого – можливість самореалізації // Голос України. – 2004. – 30 квітня. – С. 8.
3. Борейчук І.О. Стереотипи як фактори ксенофобних тенденцій у студентському середовищі. Електронне видання “Волинські наукові студії. Науковий вісник Рівненського інституту ВМУРП “Україна”. – 2012. – №1. – <http://www.univerua.rv.ua/VNS1-2012/Borejchuk.pdf>.
4. Борисов В.В. Теоретико-методологічні засади формування національної самосвідомості учнівської та студентської молоді: автореф. дис... док. пед. наук: спец. 13.00.07 “Теорія і методика виховання” / В.В. Борисов; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В.Гнатюка. – Тернопіль, 2006. – 43 с.
5. Бушман І. Національна самоідентифікація як фактор соціокультурного розвитку / І.Бушман // Філософія освіти. – 2006. – №1. – С. 63–69.
6. Жулинський М. Українська національна ідея в ідеологічній системі державотворення // Вища освіта України. – 2006. – №4. – С. 9–11.
7. Козловець М.А. Освіта і національна ідентичність в умовах глобалізації / М.А. Козловець // Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. – Житомир, 2008. – Вип.40. – С. 8–14.
8. Концепція національного виховання студентської молоді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vzvo.gov.ua/department-of-educational-work/1-documents-of-the-educational-work/132-the-concept-of-national-education-of-students.html>.
9. Левицький В.В. Етнічна самоідентифікація української студентської молоді на початку ХХІ століття (на матеріалах міста Києва): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.05 / В.В. Левицький; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2011. – 20 с.
10. Населення України за 2012 рік. Демографічний щорічник. Державна служба статистики України. – Київ, 2013. – 449 с.
11. Наулко В. Сучасний етнічний склад населення України // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 6. Історичні науки. – 2008. – Вип.6. – С. 3–6.
12. Основні етапи становлення національної свідомості українців // Вища освіта України. – 2011. – №4. – <http://library.nltu.edu.ua/node/1661>.
13. США: українські вчені масово іммігрують у Штати // Голос України. – 2007. – 3 березня. – С. 7.
14. Українське суспільство 1992–2013. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг / За ред. д.ек.н. В.Ворони, д.соц.н.

М.Шульги. – К. : Інститут соціології НАН України, 2013. – 566 с.

15. Українське суспільство 1994–2005. Динаміка соціальних змін / За ред. д.е.н. В.М. Ворони, д.соц.н. М.О. Шульги. – К. : ІС НАНУ, 2005. – 653 с.

16. Формування духовного світу студента: На матеріалі досліджень в СНАУ / Сумський національний аграрний ун-т. Кафедра філософії та соціології: Л.В. Гнатюк (заг. ред.). – Суми, 2007.

17. Фрідрих А.В. Педагогічні умови формування національної самосвідомості студентів вищих педагогічних навчальних закладів: дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / А.В. Фрідрих. – Рівне, 2006. – 201 с.

References

1. Bichko O. Regionalni osoblivosti parametru etnichnoyi identichnosti studentskoyi molodi / O.Bichko // Sotsialna psihologiya. – 2004. – №3 (5). – S.72–81.

2. Boyko O.D. Vidpliv mizkiv. Dlya krayini – problema, dlya vchenogo – mozhlivist samorealizatsiyi // Golos Ukrayini. – 2004. – 30 kvitnya. – S.8.

3. Boreychuk I.O. Stereotipi yak faktori ksenofobnih tendentsiy u studentskomu seredovischi. Elektronne vidannya “Volinski naukovy studiyi. Naukoviy visnik Rivnenskogo Institutu VMURoL “Ukrayina”. – 2012. – №1. – <http://www.univerua.rv.ua/VNS1-2012/Boreychuk.pdf>.

4. Borisov V.V. Teoretiko–metodologichni zasadi formuvannya natsionalnoyi samovidomosti uchnivskoyi ta studentskoyi molodi : avtoref. dis... dok. ped. nauk: spets. 13.00.07 “Teoriya i metodika viovannya” / V.V. Borisov; Ternop. nats. ped. un–t im. V.Gnatyuka. – Ternohil, 2006. – 43 s.

5. Bushman I. Natsionalna samoidentifikatsiya yak faktor sotsiokulturnogo rozvitku / I.Bushman // Filosofiya osviti. – 2006. – №1. – S.63–69.

6. Zhulinskiy M. Ukrayinska natsionalna ideya v ideologichniy sistemі derzhavotvorenniya // Vischa osvita Ukrayini. – 2006. – №4. – S.9–11.

7. Kozlovets M.A. Osvita i natsionalna identichnist v umovah globalizatsiyi / M.A. Kozlovets // Visnik Zhitomirskogo derzhavnogo universitetu im. Ivana Franka. – Zhitomir, 2008. – Vip.40. – S.8–14.

8. Kontseptsiya natsionalnogo viovannya studentskoyi molodi [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://vzvo.gov.ua/department-of-educational-work/1-documents-of-the-educational-work/132-the-concept-of-national-education-of-students.html>.

9. Levitskiy V.V. Etnichna samoidentifikatsiya ukrajinskoyi studentskoyi molodi na pochatku XXI stolitтя (na materialah mista Kieva) : avtoref. dis... kand. ist. nauk: 07.00.05 / V.V. Levitskiy; Kiyiv. nats. un–t im. T.Shevchenka. – K., 2011. – 20 s.

10. Naseleння Ukrayini za 2012 rik. Demografichniy schorichnik. Derzhavna sluzhba statistiki Ukrayini. – Kiyiv, 2013. – 449 s.

11. Naukovo V. Suchasniy etnichniy sklad naseleння Ukrayini // Naukoviy chasopis NPU im. M.P. Dragomanova. Seriya 6. Istorichni nauki. – 2008. – Vip.6. – S.3–6.

12. Osnovni etapi stanovleniya natsionalnoyi svidomosti ukrajintsviv // Vischa osvita Ukrayini. – 2011. – №4. – <http://library.nltu.edu.ua/node/1661>.

13. SSHa: ukrajinski vcheni masovo immigruyut u Shtati // Golos Ukrayini. – 2007. – 3 bereznya. – S.7.

14. Ukrayinske suspilstvo 1992–2013. Stan ta dinamika zmin. Sotsiologichniy monitoring / Za red. d.ek.n. V.Voroni, d.sots.n. M.Shulgi. – K. : Institut sotsiologiyi NAN Ukrayini, 2013. – 566 s.

15. Ukrayinske suspilstvo 1994–2005. Dinamika sotsialnih zmin / Za red. d.e.n. V.M. Voroni, d.sots.n. M.O. Shulgi. – K. : IS NANU, 2005. – 653 s.

16. Formuvannya duhovnogo svitu studenta: Na materialі doslidzhen v SNAU / Sumskiy natsionalniy agrarniy un–t. Kafedra filosofiyi ta sotsiologiyi: L.V. Gnatyuk (zag. red.). – Sumi, 2007.

17. Fridrih A.V. Pedagogichni umovi formuvannya natsionalnoyi samovidomosti studentiv vischih pedagogichnih navchalnih zakladiv: dis... kand. ped. nauk: 13.00.07 / A.V. Fridrih. – Rivne, 2006. – 201 s.

Tretyak V.V., postgraduate student of the Department of Sociology, Philosophy and Law, Odessa National Academy of Food Technologies (Ukraine, Odessa), victoryastar@ukr.net

National consciousness – the important factor of the development of society

Socio–philosophical research of problems and prospects of getting up of national consciousness of students, as a future elite of society, wholeheartedly given to the interests of Ukraine, to the growth humanistic ideals of welfare and culture of the

nation is carried out in the article. The socio–philosophical understanding of the social role of students' national consciousness in providing of stable development of Ukrainian society is chosen as the purpose of the article. For its achievement the researches of the leading Ukrainian philosophers as N.Golovaty, N.Zhulinskiy, N.Kozlovets, et al, which have devoted their works to understanding of the Ukrainian national idea, national identity and ethnic self-identification of the student youth have a substantial value. The pledge of forming of national consciousness of personality is everyday involvement of a man to the active live of his immediate surroundings, that is directed on welfare and uplift of Ukraine.

Keywords: national consciousness of students, national idea, higher educational institution, self-identification.

Tretyak V.V., aspirantka kafedry sociologii, filosofii i prava, Odesskaya natsionalnaya akademiya piщevykh tekhnologiy (Ukraine, Odessa), victoryastar@ukr.net

Natsionalnoye samosoznanie – vazhnyy faktor razvitiya obshchestva

Osuщestvleno sotsialno–filosofskoe issledovanie problem i perspektiv podъema natsionalnogo soznaniya studentov, kak buduщey elity obshchestva, bezogovorochno otdannoy interesam Ukrainy, gumanisticheskim idealam rosta blagosostoyaniya i kul'tury svoego naroda. Cellyu stat'yi vybrano sotsialno–filosofskoe osmysleniye sotsialnoy roli natsionalnogo samosoznaniya studentov v obespechenii stabil'nogo razvitiya ukrajinskogo obshchestva. Dlya ee dostizheniya suщественnoye znacheniye imyut issledovaniya veduщikh ukrajinskikh filosofov Golovastogo N., Zhulinskogo N., Kozlovca N., i drugikh, kotorye posvyatili svoi raboty ponimaniyu ukrajinskoy natsionalnoy idey, natsionalnoy identichnosti i etnicheskoy samoidentifikatsii studentcheskoy molodezhi. Zalogom formirovaniya natsionalnogo samosoznaniya lichnosti yavlyetsya povsednevnyaya priчastnost' cheloveka k aktivnoy zhiznedeятельности svoego neposredstvennogo okruzheniya, kotorya napravlena na blagosostoyaniye i duhovnyy podъem Ukrainy.

Ключевые слова: национальное самосознание студентов, национальная идея, высшее учебное заведение, самоидентификация.

* * *

УДК 167/168

Терешкун О. Ф.

кандидат політичних наук, доцент кафедри філософії та соціології Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника, докторант кафедри філософії Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича (Україна, Івано–Франківськ), eforat@bk.ru

ПОТЕНЦІАЛ ГУМАНІЗМУ В ГУМАНІТАРНО–НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ ТЕХНІКИ

Проаналізовано можливості гуманізму в осмисленні сучасного техногенного розвитку цивілізації та в контексті гуманітарно–наукового дискурсу техніки. Виявлено причини дегуманізації образів людини й обґрунтовано важливість оновлення ліберального гуманізму, який створює умови для поширення ідей трансгуманізму і постгуманізму. Встановлено, що розв'язання нагальних проблем людства прямо пов'язане з гуманізацією взаємозв'язку людини і техніки. Великий вплив на усвідомлення людиною своєї самості має рефлексія буття в технізованому світі. Гуманітарно–науковий дискурс у філософії техніки постає не просто як сукупність філософських концепцій техніки, а як артикуляція місця людини в технізованій картині світу. Гуманітарно–науковий дискурс техніки зумовлений динамікою науково–технічного і технологічного розвитку цивілізації, глобалізаційними процесами, а специфіка функціонування сучасного гуманізму визначається умовами постіндустріального розвитку суспільства, розгортанням NBIC–технологій, активізацією трансгуманістичного руху та ідеями постгуманізму.

Ключові слова: гуманізм, дискурс, трансгуманізм, постгуманізм, людина, сингулярність, техніка.

Кризовий стан глобального цивілізаційного розвитку людства вимагає не лише переосмислення орієнтирів, пошуку нових атракторів цивілізаційного поступу, а й оновлення змісту гуманізму як сучасного глобального орієнтиру розвитку та дискурсивних практик. Гуманізм сьогодні стає полем гострої боротьби за людину. В умовах розростання техносфери та її автономізації виникає реальна загроза сингулярності багатьох сфер, а буття людини, її майбутнє стає безпосередньо залежним від розвитку науки, техніки, новітніх технологій. Саме цей факт заставляє по–новому визначати і мету цивілізаційного поступу, і блага людини, і засоби їх